

SZEMLE.

A német iskolaügy szervezete.

A német birodalomban az iskolaügy az utóbbi években többféle át- és újjászervezésen ment keresztül, ami a külföldi szakembereknek az áttekintést megnehezíti. Ezért alkalomszerűnek tartjuk, hogy olvasóinkat a német iskolaügy mai szervezetével főbb vonásokban megismertessük egy megbízható összefoglalás alapján, amelyet Dr. M. Kullinick, a berlini állami iskolaügyi tudakozóhivatal vezetője *Der Aufbau des deutschen Schulwesens* címmel közölt a *Deutsche Allgemeine Zeitung* idei husvéti számában.

A német iskolaügyet az egységes iskola (*Einheitsschule*) fogalma jellemzi, ami úgy értelmezendő, hogy valamennyi iskolának egységesen illeszkedik bele egy összefoglaló rendszerbe. Az 1919 aug. 11-én kelt német birodalmi alkotmány 146. pontja értelmében: „A középső és középfokú (*mittlere u. höhere*) iskolaügy egy mindeuki részére közös alapiskolán (*Grundschule*) épül fel.“ Miután továbbá a 145. pont szerint a legalább 8 évfolyamú népiskolához a befejezett 18. életévig a továbbképző iskola kapcsolódik, főleg a következő négy iskolanemmel van dolgunk, amelyek együttvéve az egységes iskolát alkotják: népiskolák, középső iskolák, középfokú iskolák és hivatásra előkészítő iskolák (*Berufsschulen*). Ezeknek felépítését szemlélteti az 1. és 2. vázlat a fiú- és leányiskolák részére.

1. A népiskolába befejezett 6. életévében lép a gyermek és annak alsó tagozatában (*Grundschule*) négy évet tölt. (Kiválóan tehetségesek részére ezt az időt egy újabb rendelet értelmében három évre korlátozhatni). Ezután dönteni kell arról, vajjon a gyermek továbbra is megmarad-e a népiskolában, avagy egy más iskolanembe lép át. Kívánatos, hogy ezt az elhatározást, a helyi körülmények kényszere mellett, inkább a gyermek szellemi képessége befolyásolja, semmint a szülők gazdasági vagy társadalmi helyzete. Az 1922-ben végzett utolsó számlálás szerint a német birodalomban volt 52.779 nyilvános népiskola 207.493 osztállyal, 8.898.320 tanulóval és 196.170 tanerővel; ezeknek egynegyede tanítónő volt. Volt azonkívül 675 magán-népiskola 35.584 tanulóval és 1616 tanerővel. Az osztályoknak 0.7%-ában a létszám 60-nál nagyobb volt. A háborúval kapcsolatos születéscsökkenés folytán a népiskolai tanulók száma lényegesen visszafejlődött.

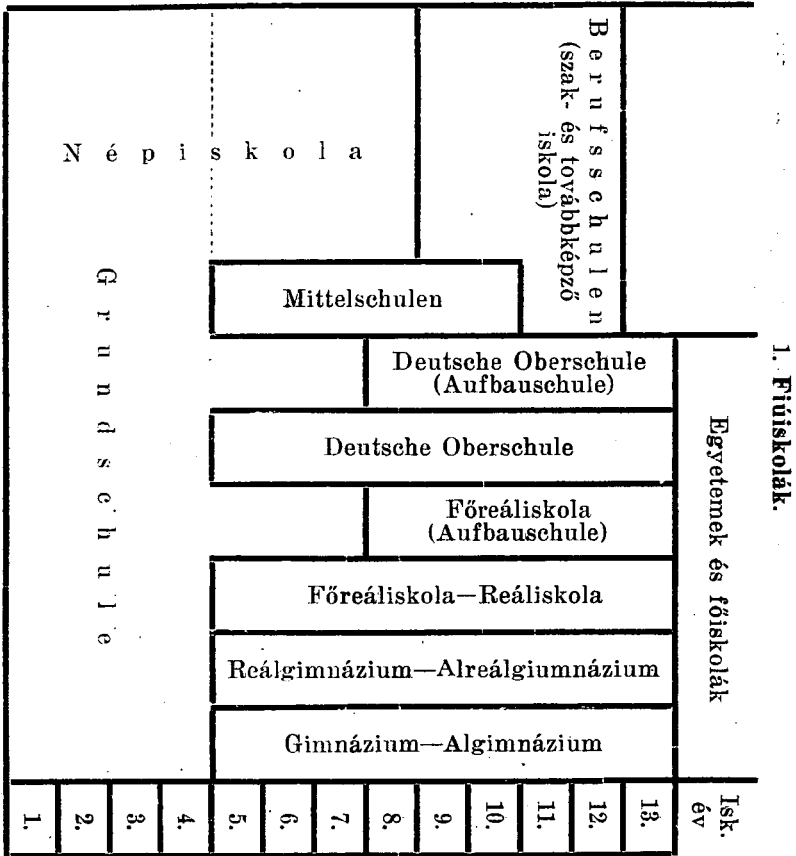
2. A középső iskola (*mittlere Schule*) fogalma nem állapítható meg egyértelműen. Ide tartoznak általában azok az iskolák, amelyeknek célja és rendeltetése túlmegy a népiskoláén, de nem éri el a középfokú iskolakét. Ilyenek: a polgári és leányiskolák, a latin iskolák, a rektori iskolák, a felsőbb leányiskolák s főleg az úgy-

nevezett *Mittelschulen*, amelyek porosz eredetűek és különösen az északnémet államokban fokozódó közkeveltségben részesülnek. Erről az iskolanemről a hivatalos emlékirat a következő figyelemreméltó felvilágosítással szolgál: „A kézmű, iparművészet, kereskedelem és ipar, mező- és erdőgazdaság terén mutatkozó fejlődés ezeken a területeken a fiúknak és leányoknak fokozottabb kiképzését követeli meg. E mellett felmerül a megfelelő előkészítésnek szükségessége az állami és községi középső közigazgatási szolgálatra, úgyszintén a nagyobb ipari és kereskedelmi vállalatokra. Mindezeknek a követelményeknek sem az általános kötelező népiskola, sem az inkább tudományos célokat szolgáló középiskola nem képes eleget tenni. Szükséges volt tehát e két utóbbi közé egy olyan iskolanemet beékelni, amely általánosan képző irányzata mellett a tanulókat jövő hivatásukra kellően előkészítse. Ilyen a *Grundschule*-n felépülő hatosztályú *Mittelschule*, amely nevelői, gazdasági és társadalmi vonatkozásban teljesen bevált és tantervének megfelelő módosítása mellett, eredeti hivatásának csorbítása nélkül, egyben a középiskolákba (*höhere Schule*) való átlépésre is előkészíthet.“ Az egyes célok szerint ez a *Mittelschule* ötféle tantervet követ, amelyek csak részletekben térnek el egymástól, de egyébként közös alappal rendelkeznek (így pl. egy idegen nyelv kötelező, a másik szabadon választható). 1922 elején volt 1743 ilyen iskola 329.344 tanulóval és 12.855 tanerővel.

3. A középiskolák, ellentétben az előbbieknél gyakorlati céljával, a mélyített tudományos kiképzést szorgalmazzák. Az új alkotmány életbeléptetéséig a fiúk részére háromféle középiskola volt: gimnázium, reálgimnázium és főreáliskola, illetőleg csonka szervezetben: progimnázium, reálprogimnázium és reáliskola. Ezekhez járult mint legújabb típus a *Deutsche Oberschule*. A gimnáziumnak jellegét a latin és görög adja meg, a reálgimnáziumnak a latin és két élő idegen nyelv, a főreáliskolának két élő idegen nyelv, a mennyiségtan és a természettudományok, a *Deutsche Oberschule*-nek a német kultúra, a két idegen nyelv, amelyeknek egyike a latin lehet. Mind a négy középiskola egyenlő jogosítást ad és érettségivel zárul. A középiskolák terén még egy lényeges újítás következett be: míg ugyanis eddig a teljes intézetek kilenc évfolyamúak voltak és a *Grundschule*-hez kapcsolódtak, tekintettel a földműves osztály szükségleteire és azokra a gyermekekre, akiknek tehetsége csak a 10. életév után bontakozik ki, olyan hatévfolyamú középiskolákat is szerveztek, amelyek a népiskola 7. osztályához kapcsolódnak, tehát a tanulókat befejezett 13. életévükben veszik fel és őket hat év alatt éppúgy előkészítik az érettségire, mint a többi teljes intézet. Ez az ú. n. *Aufbauschule* a középiskolának fent említett négy irányában képzelhető el, gyakorlati okokból azonban eddig csak a főreáliskola és a *Deutsche Oberschule* terve szerint valósították meg. Hogy az új iskolanem a gimnázium keretében is megvalósítható, azt a katolikus misszióknak hétosztályú gimnáziumai bizonyítják, amelyek a tanulókat 13–14 éves korukban veszik fel.

Az említett két új német középiskolátípust, az *Oberschule*-t

és az *Aufbauschule*-t, a porosz kultuszminisztériumnak 1922 febr. 18-án kiadott két emlékirata alapozta meg, de szervezetük és jelentőségük még nem ment át teljesen a köztudatba. A *Deutsche Oberschule*, mint neve is mutatja, művelődési anyagát elsősorban a német kultúrjavakból meríti és mintegy betetőzése azoknak a kultúráramlatoknak és törekvéseknek, amelyek a romanticizmus és

Herder koráig nyúlnak vissza, ámde az előző iskolareformok alkalmával nem jutottak el szervezeti megvalósításukhoz. Az *Aufbauschule* ellenben nem áll egy külön művelődési vezéreszme szolgálatában, hanem az egységes iskola rendszerében inkább társadalmi szükségyszerűséget óhajt kielégíteni, amennyiben tehetséges népiskolai tanulókat hetévi népiskolázás után egy hat évre megrövidített középiskolai tanfolyam útján vezet el a kilenc évfolyamú középiskola végcéljához. Ezt Dr. Boelitz volt porosz kultuszminisz-

ter található „a logika és egyben az igazságosság követelményének” mondta. Ezidőszert Poroszországban, főleg kisebb városokban, 70 *Aufbauschule* van alakulófélben.

4. A leányiskolákat illetőleg az 1924-i reform értelmében Poroszországban és a legtöbb északnémet államban a *Grundschule*-n felépülő hatosztályú *liceum* vezet (VI. V. IV. VIII. OIII, UIII), amely-

N é p i s k o l a																									
G r u n d s c h u l e													(szak-és továbbképző iskola)	Berufs-schulen											
															Mittelschulen										Frauen-schule
L i c e u m													Felső lic.		2. Leányiskolák.										
													Felső lic. Főreálisk.			Egyetemek és főiskolák									
													Deutsche Oberschule												
													Stud. Anst. Realgimn.												
													Stud. Anst. Gimn.												
													Deutsche Oberschule (Aufbauschule)												
Főreáliskola (Aufbauschule)																									
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	Isk. év												

nek tanterve erősen hajlik a reáliskoláé felé. A liceum a német leányokat a népközösség derék és értékes tagjaivá akarja felemelni és a 6. év után záróvizsga alapján végbizonyítványt ad. Alsó tagozatában (VI—IV) csak egy idegen nyelv szerepel, a francia vagy angol. A IV. osztály elvégzése után, tehát átlag a 13. életévben, a tehetség vagy szükség szerint öt elágazási lehetőség kínálkozik. Folytatása vagy az általános három évfolyamú felső liceum (*Oberlyzeum*) két idegen élő nyelvvel, vagy az ugyancsak három

évfolyamú, a főreáliskolának megfelelő felső liceum (*Oberlyzeum der Oberrealschulrichtung*). A liceum IV. osztályához kapcsolódik a gimnáziumi és a reálgimnáziumi *Studienanstalt*, továbbá a *Deutsche Oberschule*; mind a három hatosztályú (VIII—XI), főiskolákra jogosító érettségivel zárul és azok részére való, akik alaposabb tudományos kiképzésre törekcszenek. Mint a fiúknál, a *Deutsche Oberschule* a leányok részére is két élő idegen nyelvet ölet fel, míg a *Studienanstalt* gimnáziumi ágában a latin és görög, a reálgimnáziumi ágban csak a latin szerepel, amely mindkettőben az VIII-ban kezdődik; amott a görög az III-ban, az utóbbiban a francia vagy angol ugyancsak az III-ban. Mint a fiúiskoláknál, a leányok részére is megszervezték az ú. n. *Aufbauschule*-t a főreáliskola, illetőleg a *Deutsche Oberschule* keretében, amint hogy a leányközépfiskolák szervezete általában mind jobban közeledik a fiúkéhoz.

5. A középfiskoláknál, a legújabb kor áramlatainak megfelelően, bizonyos eltolódások mutatkoznak, amennyiben a reáliskolai irány a humanisztikus intézetekkel szemben mind jobban tért hódít; csak Bajorországban nem csökkent a gimnáziumok száma. Az 1922-i számlálás szerint a német birodalomban, a magánintézeteket beleértve, volt 515 fő- és algimnázium, 322 fő- és alreálgimnázium és 505 fő- és alreáliskola. Azóta a reálirányú iskolák még jobban előretörték, így pl. magában Poroszországban ezidőszert 36 gimnázium van átalakulófélben, jöllehet ott a főreáliskolák száma máris 134-re, a reáliskoláké 189-re rúg (egymaga Nagy-Berlin 22 főreáliskolával és 42 reáliskolával rendelkezik). A népiskolák terén mutatkozó létszámbeli csökkenéssel szemben a középfiskoláknál bizonyos túltengés mutatkozik, ami részben a fokozott művelődési ösztönnek, részben a szülők nem mindig megokolt becsvágyának tudandó be, de nem mondható egészségesnek, mert a zsúfolt alsó osztályok mellett a felsők gyérek. 1922-ben az egész német birodalomban 2400 középfiskola volt 795.525 tanulóval és 42.561 tanerővel.

A felekezeti jelleget illetőleg a legtöbb középfiskola az evangélikus és katolikus felekezetbeliek részére egyaránt hozzáférhető; azoknak a középfiskoláknak a száma, amelyek alapításuknál fogva csak evangélikusok, illetőleg katolikusok, nem nagy. A népiskolák ellenben túlnyomó részben felekezetileg vannak elkülönítve. Miután a 146. pont 2. bekezdése értelmében a nevelésre iskolák állítandók fel, némely vidéken világi, azaz vallásmentes iskolákat követeltek. Minthogy azonban az ilyenekre vonatkozó birodalmi törvény az időközben eltelt 6 év alatt nem jelent meg, egyes országok közoktatásügyi kormányzata, a sürgetésnek engedve, kényszermegoldáshoz folyamodott. Így pl. Poroszország megengedte, hogy azok a gyermekek, akiknek szülei kívánják, hogy vallásoktatásban ne vegyenek részt, külön iskolákban egyesíttessenek. Az ilyen „világi iskoláknak“ száma egyébiránt csekély. A tanulóknak vallásbeli hovátartozósága tekintetében evangélikus volt a népiskolában 62,4%, a középfiskolában 67,8%, a

középső iskolában 78·2%; katolikus volt ugyanabban a sorrendben 36%, 27·2% és 18·6%; izraelita 0·3%, 4·3%; az egyéb vallásbeliek (a felekezetnélkülieket beleértve) sorrendben az összes tanulólétszámnak csak 1·3%, 0·7% és 0·9%-ával vannak képviselve.

A tanítóképzés jövője egyelőre még bizonytalan. A régi szemináriumokat mindenütt feloszlatták vagy feloszlanni készülnek. Thüringiában a tanítóképzés máris a jénai egyetemen folyik. Szászországban a lipesei egyetemen és a drezdai műegyetemen. Poroszországban az államminisztérium még nem foglalt állást ebben a kérdésben s 1926 húsvét előtt aligha is fog.

Dr. Bolle főigazgató, a porosz filológusok szövetségének elnöke, nem minden sajnálkozás nélkül utal arra, hogy a fent vázlatosan ismertetett iskolaszervezet nagyjában csak Poroszországra vonatkozik és *der grosse Wurf*, amely valamennyi német állam iskolaügyét a német nemzeti nevelés vezérlogondolatában egységes szervezetbe foglalná, ezidőszert még nem sikerült, mert amazok csaknem kivétel nélkül önállóan óhajtanak eljárni. Így Bajorország mereven elzárkózott a reformmal szemben, dr. Hellpach volt bádeni kultuszminiszter pedig külön könyvből foglalt állást a porosz újítások ellen. Ennek a nagy célnak megvalósítása tehát a jövőre hárul. A magunk részéről a porosz reformnak jelentőségét a következő három jellemző tulajdonságban látjuk: 1. Az alulról felfelé haladó és a részek szerves kapcsolatán nyugvó egységes felépítésben. 2. A hagyományos merevséggel szemben a lehető legnagyobb mozgékonyságban a középső fokon, ami differenciálás révén a legkülönbözőbb igényeket képes kielégíteni. 3. A fiúk és a leányok oktatásának az eddigin túlmenő közelítésében.

K. F.

Az új népiskolai tanterv.

A VKM. 1467/1925. eln. számú rendelettel új népiskolai tantervet adott ki, mely a régi, húszéves tanterv megjelenése óta tett pótló intézkedéseket szervesen feldolgozza. A gazdasági érdek és a többtermelés fontosságát kiemeli azzal, hogy a természeti és gazdasági ismeretek középpontjába a gazdaságtant állítja. Az egészségügyi vonatkozások helyett az egészségtant mint külön tárgyat veszi fel. A nemzetnevelést azzal szolgálja, hogy a beszéd-értelemgyakorlatok kiterjesztésével a magyar nyelvet teszi a tanítás tengelyévé; a történelmet a beszéd-értelemgyakorlatokban vázlatosan, az V—VI. osztály között megosztva rendszeresen veszi fel s különösen az újkor történetének részletezésével alkalmas a hazafias érzés tudatossá tételére; a földrajzban a szülőföld az alap. Magyarország a középpont, idegen országok és távoli világrészek pedig csak annyiban tanítandók, amennyiben vonatkozásban állnak hazánkkal.

Az új népiskolai beiskolázási törvény energikus végrehajtása